

V nadaljevanju pa se avtor opre na simbole, ki so neizogibno povezani s pomori, in v tej pasaži znotraj teksta analizira podrobnosti dogodkov, pomen termina *locus horridus* in preide tudi na temo kulture mučeništva.

Ker pa je zadeva opredeljena s terminom „medijsko“, je moral v akademsko razpravo vključiti (za Slovence precej neprivlačen) film *Srce v breznu* (*Il cuore nel pozzo*), preko katerega na dodaten način skuša poudariti pomen medijev pri dojemanju resnice, predvsem tiste s predznakom zgodovinsko. Omenjeni film naposled primerja s podobnimi filmskimi izdelki drugih dežel (*Katyn*, *Die Flucht*) in izpostavlja napake ter netočnosti, ki pa so ponekod namerno, ali pa tudi ne, vključene v, v tem primeru, kinematografijo. Navsezadnje se kulminacija medijskega vpliva vrši, kar avtor na lep in prefinjen način izpostavi, ravno na srečanju leta 2007 med takratnimi predsedniki Italije in Hrvaške, Napolitanom in Mesićem.

Zadnji del knjige pa je posvečen težavnemu procesu imenovanja pojma fojb in sklicevanja na le-te. Toda, kot sam avtor tekom teksta skuša (do) povedati, problem leži v težavi večstranskega iskanja resnice v zgodovini in zgodovinopisju. Pri iskanju „resnice“ in zgodovinskem raziskovanju omenjenih tem gre predvsem za veliko poguma, vztrajnosti, prilagajanja in intelektualne integritete.

Fenomenologia di un martirologio mediatico je zelo preudarno in pomembno delo, ki s svojo pojavnostjo odpira nova obzorja in, častno, skuša izbrisati napačne interpretacije resnice določenega tragičnega dogodka. Težava leži v večkulturnem in mešanem ozemlju, kar pa bi moralo, od samega začetka, biti samo prednost.

Erik Toth

Fran Novljan, „Boljun: kmiecki život i už(a)nci. Etnološka monografija (1898.-1899. i 1950.-1960.)“, priredila Tanja Perić-Polonijo, glavni i odgovorni urednik Ivan Cifrić, *Zbornik za narodni život i običaje*, 58, Zagreb 2014., 647 str.

Priredivačica knjige Frana Novljana *Boljun: kmiecki život i už(a)nci* Tanja Perić-Polonijo navodi da je ova etnološka monografija jedna od najznačajnijih zbirki rukopisne kolekcije Odbora za narodni život i običaje Hrvatske

akademije znanosti i umjetnosti nastalih krajem 19. i početkom 20. stoljeća. Boljunac Fran Novljan, tada maturant Klasične gimnazije na Sušaku, na poziv je Antuna Radića na sakupljanje etnografske i folklorističke građe sakupljao i napisao za vrijeme ljetnih (1898.) i zimskih (1899.) praznika na boljunskom govoru niz poglavlja prema Radićevoj „Osnovi za sabiranje i proučavanje građe o narodnom životu“ (*Zbornik za narodni život i običaje Južnih Slavena*, 2, 1897., 1-88). Kasnije, 1950., ponovno odlazi na teren u Boljun i na osnovi toga istraživanja nadopunjuje monografiju da bi ponovno, kao umirovljenik, 1960. zajedno s etnomuzikologom Vinkom Žgancem dovršio svoj rad. Vrlo malen dio građe, niti deset stranica, objavljen je 1949. u *Zborniku za narodni život i običaje Južnih Slavena* pod naslovom „Boljun (Istra) – Životne potrepeštine (hrana i posuđe)“, kada se autor potpisao kao Frane Lovljanov.

Nakon uvodnoga teksta Tanje Perić-Polonijo (7-30) o rukopisnoj zbirci Frana Novljana, slijedi najvažniji dio knjige, etnološka monografija (31-495), koju je Novljan podijelio u tri dijela („Prvi diel“ [35-60], „Drugi diel“ [61- 222] i „Treti diel“ [223-495]), a treći dio u još tri zasebne cjeline („Narodno srce“, „Narodna duša“ i „Narodna pamet“). Sve su cjeline podijeljene u poglavlja, tako da ih ukupno ima četrnaest.

U prvom dijelu (35-60) detaljno opisuje prirodne karakteristike i obilježja Boljuna i Boljunštine. Nabraja nazive okolnih planina i brda, nazive sela, iznosi podatke o broju stanovnika prema spolu i dobi, kao i o putovima, potocima, lokvama. Navodi kakva je zemlja, koliko ima šuma, karakteristike godišnjih doba, popis i nazive biljaka koje rastu na Boljunštini. Opisuje sve životinje, od uši preko kukaca i ptica do lisice. Detaljno se zadržava na opisu mještana, progovara o bolestima, kako fizičkim tako i duševnim. Detaljno interpretira govor Boljunštine kroz naglaske, riječi i dijalekt.

U drugom dijelu (61-222) opisuje sadržaj kuće i okućnice. Najviše se zadržao na opisu kuhinje i održavanju vatre u ognjištu te nastavlja s posuđem, namirnicama, načinima pripreme obroka. Nabraja i opisuje najčešće odjevne predmete, kao i obuću, ukazuje na to da se narodna nošnja mijenjala kroz vrijeme i opisuje kako su se žene i muškarci uljepšavali i održavali higijenu te kako se kuća osvjetljavala. Iz svakodnevice zapisuje da malo ljudi puši i to obično oni muškarci koji su došli iz vojske, dok se mještani liječe prirodnim lijekovima. Veliko poglavlje unutar drugoga dijela posvećuje radu kroz opise oruđa za rad, alatki, zaprežnih kola, pomagala pri gradnji, zamki

za životinje te nastavlja s uobičajenim poslovima: odlazak na pašu, rad na polju, sjetva, žetva, lov, ali i rad u kući i na okućnici. Kao poseban dodatak piše o trgovini, sajmovima i uredskim poslovima.

Treći dio (223–502) započinje s „Narodnim srcem“ i tu uvrštava međuljudske odnose, posebice one u užoj i široj obitelji, ali i odnos sa susjedima. Zasebno opisuje odrastanje, ali i razlike u svakodnevici bogatih i siromašnih, Cigana, bolesnih i unakaženih ljudi te pijanaca i drugih skupina na margini društva. U jednom potpoglavlju nabraja, rekli bismo danas, vrlo sočne psovke. Progovara i o pravu i pravdi te običajima i ritualima kroz život od rođenja do smrti. O zabavi kroz igru, glazbu i ples piše iz perspektive cjelokupnoga života od djetinjstva do zrelosti. Poeziju i vjerovanja uvrštava u dio o „Narodnoj duši“; dok u „Narodnoj pameti“ analizira poslovice, karakter mještana, različita znanja i vještine, kao i mišljenja i stavove o svijetu i životu. Monografiju privodi kraju pjesmama, pričama, instrumentima i plesom Boljunštine. Slijede ilustracije – crteži oruđa za rad, pluga i svirala te na samom kraju kazalo, odnosno, *kade je ča*.

Knjiga je upotpunjena brojnim priložima (521–647). Irena Miloš napisala je petstotinjak objašnjenja riječi i izraza u govoru Boljuna te prilog o boljunskom govoru prema zapisima Frana Novljana, naglašavajući važnost jezične vrijednosti ovih etnografskih zapisa. Slaven Bertoša autor je teksta o kaštelu Boljun i njegovoj okolini dajući povijesni kontekst monografiji. O tradicijskoj glazbi na području Boljunštine piše Dario Marušić. Prilog o glagoljskim natpisima u boljunskoj župnoj crkvi sv. Jurja napisao je Dražen Vlahov, dok samu crkvu analizira Josip Šiklič. Ferdo Tončinić autor je bogate Novljanove biografije. Knjiga završava fotografijama snimljenima 1956. i 1957. s motivima Boljuna i Boljunštine te sažetkom na talijanskom i engleskom jeziku, kao i popisom kazivača.

Novljan je u sistematičan i detaljan prikaz života u ovom malom istarskom gradu unio i emocije koje se iskazuju kroz opise šuma i poljana dočaravajući okuse i mirise koje gotovo možemo udahnuti, okusiti i omirisati. Njegova sljubljenost s Boljunom i okolicom, njegova pripadnost zavičaju te svakodnevicu koju je sam proživljavao očita je prvenstveno kroz pisani oblik boljunskoga govora s akcentuacijom, gdje se uočava i njegovo kvalitetno obrazovanje. Ulaskom u gotovo sve pore narodnoga života, ova monografija postaje neiscrpnom riznicom svakojakih propitivanja i istraživanja, kako stručnih, tako i znanstvenih. Međutim, ova knjiga nije prikaz samo života

ljudi na Boljunštini jer niti je Boljun bio odsječen od ostatka svijeta niti su mještani Boljuna boravili isključivo u svome gradu. Prohodnost, komunikativnost i putovanja također su sastavni dio rukopisa te se može iščitati, primjerice, kakvi su bili trgovački putnici iz Opatije, kako je bilo u pulskoj bolnici i što su proživljavale rodilje iz Barbana i Kringe.

Ova izuzetno bogata etnografska monografija nezaobilazno je uporište svakom istarskom etnologu, kao i onome tko tek želi upoznati tradicijsku i povijesnu Istru. Također, a ne manje važno, knjiga se može čitati i kao zanimljiva povijesna priča sa svojim zapletima, temeljitim opisima i poukama, uz napomenu da je ipak (uz rječnik u samoj knjizi) važno vrlo dobro poznavanje istarskih govora da bi se knjigu moglo u potpunosti svladati i razumjeti.

I za kraj ističemo minijaturan isječak knjige, jednu od dražih nam poslovice: *Ki čeka dočeka. Ma ki put se i prevari*. Drago mi je da se nismo prevarili i da smo, nakon više od sto godina, dočekali ovu kapitalnu etnografsku monografiju istarske svakodnevice na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće.

Ivona Orlić

Lidija Nikočević, *Zvončari i njihovi odjeci*, Novi Vinodolski – Zagreb – Pazin: Naklada Kvarner / Institut za etnologiju i folkloristiku / Etnografski muzej Istre – Museo etnografico dell'Istria, 2014., 377 str.

Zvončari su već više od trideset godina predmetom istraživanja etnologije Lidije Nikočević. Autorica sama kaže kako je „živjeti na Kvarneru, a ne vidjeti zvončare na jednom od karnevalskih spektakala u Opatiji skoro nemoguće“ pa je posve razumljivo što ju je privuklo istraživanju toga običaja u svoj njegovoj kompleksnosti. Kao rezultat dugogodišnjega istraživanja na terenu pojavila se knjiga *Zvončari i njihovi odjeci*. U njoj se dubinski analizira ovu specifičnu pokladnu praksu ili običaj koji se održao do danas u zaleđu Rijeke i Opatije te je u međuvremenu dospio i na UNESCO-ov Reprezentativni popis nematerijalne kulturne baštine čovječanstva.

U uvodnome dijelu knjige „Istraživačka pozicija autorice – Od male s rucakon do članice povjerenstva za nematerijalnu kulturu“ (13-25) autorica piše o vlastitom iskustvu istraživačice na terenu, o poteškoćama na koje je pritom nailazila, o odnosima sa samim zvončarima koji su varirali od